

ЯКОЮ БУТИ ШКОЛОЮ

П. І. ШЕВЧЕНКО,

*канд. пед. наук, заслужений учитель УРСР,
ректор Криворізького педінституту, делегат
Всесоюзного з'їзду працівників
народної освіти*

Ще в грудні минулого року закінчився Все-союзний з'їзд працівників народної освіти, а вчителів продовжують цікавити прийдешні зміни у структурі середньої школи, конкретні напрямки її перебудови — демократизація, гуманізація, самоуправління тощо. Особливу увагу привертають, скажімо, новації в роботі шкільних рад. Адже відомо, що досі роль батьківських комітетів зводилася здебільшого до організації ремонту, проведення екскурсій і т. п. А сьогодні шкільні ради вже можуть вирішувати питання, які раніше входили до компетенції відділів народної освіти. Це — введення в навчальні плани предметів, факультативів за вибором учнів, вивчення їхньої думки щодо шкільного життя.

Як відомо, за новою структурою середня школа складатиметься з трьох ступенів: початкової (1—4 класи), основної (5—9 класи) і середньої (10—11 класи). Передбачається, що середня школа матиме певний профіль (математичний, мовний, естетичний тощо) або класи з поглибленим вивченням окремих предметів, звичайно, за умови забезпечення обов'язкових навчальних курсів. Отже, батьки з дітьми самі вирішуватимуть, у якій школі вчитися. Не «дається» учню, скажімо, математика — невелика біда: вивчатиме літературу або природознавство, що більше до душі.

Питання вибору профільності навчання, форм і методів, створення необхідної навчально-матеріальної бази шкіл, поліпшення їх зв'язків з підприємствами-шефами поступово переходитимуть у компетенцію рад народної освіти, батьків, громадськості, завдяки чому невпинно зростатиме державно-суспільна роль школи. Небезправними залишаються й учні. У 5—9 класах (основна школа) їм теж надається право часткового вибору навчальних дисциплін, у всякому разі планується близько чверті навчального часу відводити на вивчення предметів за інтересами, нахилами школярів. Ці інтереси повинні визначати і спрямовувати шкільні ради.

Ще одна новація: здібним дітям, котрі можуть проминути якийсь клас, дозволяється складати екзамени екстерном, щоб з п'ятого, скажімо, перейти одразу у сьомий чи з сьомого — у дев'ятий. Невстигаючі залишатимуться на повторний курс. У випускному свідоцтві тих учнів, які систематично одержували «двійки» з одного чи двох предметів, зазначається: неатестований з таких-то дисцип-

лін. Можливо, батьки знайдуть їм репетиторів, і школярі складуть ці екзамени. Або підуть працювати і навчатися у вечірній школі СПТУ, де предмети, з яких вони неатестовані, не є профілюючими. Варіантів тут багато. Головне, щоб підліток не відчував себе помилковим, зланим, вигнаним у кут, а зрозумів: якщо тільки захоче вчитися далі, то матиме можливість для цього.

Гостро постала на форумі вчителів проблема гуманізації школи. Чимало дітей сьогодні не хочуть ходити до неї. В одних — страх перед вчителем, директором. І взагалі багато школярів відчувають дискомфорт у класі. Це нещодавньо. Якщо учень прийшов вчитися, то він має право на гуманне ставлення до себе, не повинен боятися, що чогось не знає чи не відповість на якесь запитання. На те він і вчиться. Слід відмовитися від примусу, натиску на дитину. Треба бачити в ній особистість і забезпечити їй право на навчання. А це неможливо без широкої його гуманітаризації.

Наш час — це епоха технократії, коли раціональні знання дедалі більше витісняють людської душі естетичні, поетичні почуття. Література, живопис і взагалі культура відступає під натиском комп'ютерів, механізмів, автоматів. У школі предмети гуманітарного естетичного циклу відсунуто на другий план. Ось чому у виступах делегатів з'їзду наголошувалося на необхідності повернути цим дисциплінам першорядну роль, посилювати їх вплив на моральне виховання підростаючого покоління. І це стосується не тільки школи, а й вузів, особливо технічних. Про нагальну необхідність гуманного підходу до навчання свідчить і вищезгадане конструктивне положення про профільність школи, створення програм для різних категорій учнів, а також концепція безперервності освіти. Напевне, з ентузіазмом сприйняли батьки й таке нововведення — у школу можна посилати дитину з шести, і з семи років, залежно від стану здоров'я, рівня розвитку.

Отже, вся перебудова школи спрямована на те, щоб кожний учень зацікавлено, творчо ставився до навчання, а вчитель був справжнім майстром педагогічної справи. Про це маємо подбати ми, працівники педагогіки. Питання про докорінну перебудову підготовки вчителів всебічно розглядалося на з'їзді. Насамперед визначено за невідкладне здійснювати її в трьох аспектах. Перший — допрофесійна підготовка. Полягає у виявленні серед шести-, семикурсників таких учнів, котрі схильні до педагогічної діяльності, у розвитку їхніх професійних інтересів у наступних класах на факультеті майбутнього вчителя. Другий аспект — фахова підготовка дібраного в такий спосіб контингенту у вузі, університеті

Тут акцентується на глибокому оволодінні спеціальними фахо- та психолого-педагогічними дисциплінами, формуванні практичних умінь, підвищенні загального культурного рівня студентів. Третій — безперервність педагогічної перепідготовки вчителів і вихователів.

У нашому вузі вже кілька років тому введено допрофесійну підготовку майбутнього вчителя. У школах сільських районів організовано відповідні факультативи, у місті — педкла-си. Мета їх — виявити схильних до педагогічної діяльності школярів, відповідно їх підготувати. При вступі до вузу перевага надається саме таким абітурієнтам. У навчальну програму з другого курсу введено нову дисципліну — педагогічна майстерність, окремі практичні заняття з психології, педагогіки, методик проводяться зі студентами безпосередньо у школах. До

керівництва семінарами, курсовими роботами залучаємо досвідчених класоводів. У базових школах організовано безперервну педагогічну практику для студентів. Привчаємо їх до самостійного опанування навчальних дисциплін, для чого на 1/5 скоротили кількість лекцій. Рішуче позбавляємося від несумлінних студентів.

Слід визнати, що минулий з'їзд освітян дістав далеко не однозначну оцінку громадськості. Та при цій неоднозначності все ж його рішення поклали початок великій роботі по будівництву нової школи. Головне сьогодні — творчий пошук шляхів і методів працювати по-новому. Педагогам потрібні насамперед чіткі настанови, як реалізувати на практиці рішення з'їзду. Виробити й апробувати їх — невідкладне завдання працівників педагогічних вузів.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ МЕТОДИКИ МАТЕМАТИКИ НА СТОРІНКАХ ЖУРНАЛУ

В. Г. ДРУЗЬ,

*канд. пед. наук, доцент Криворізького
педінституту*

«Наш журнал», — говорять класоводи про «Початкову школу». І це справді так: за 20 років він став для них бажаним порадником у багатьох питаннях навчання й виховання молодших учнів. Чи не найпереконливіше свідчить про це зростання тиражу — від близько 20 тис. примірників у 1969 р., коли в липні вийшов перший номер, до понад 150 тис. у нинішньому.

Переважна більшість авторів часопису — вчителі, методисти, науковці з усіх областей республіки. В їхніх публікаціях відчувається пильна увага до тих процесів, що відбувалися протягом цих двох десятиліть у початковій освіті: перехід від 4-річного навчання на 3-річне, експериментальна перевірка складених для цього програм і підручників; початок навчання дітей-шестиліток і знову повернення до 4-річної початкової школи.

Нелегкі завдання поставали за цей час перед працівниками народної освіти. І журнал прагнув якомога повніше допомогти у їх розв'язанні класоводам, вихователям, методистам. Водночас опубліковані матеріали свідчать про

колективний пошук освітянами республіки нових шляхів підвищення ефективності педагогічної праці вчителя й учіння школярів.

Дати докладний огляд усього творчого доробку журналу за 20 років — справа надто складна, та й місця така публікація потребує набагато більше, ніж змогла виділити редколегія. Тому автор огляду мусив обмежитися вузькою тематикою, близькою до його фаху.

З різних питань теорії й методики навчання початкової математики за цей час надруковано близько 500 статей. Їх умовно можна об'єднати в такі тематичні групи.

Педагогіка співробітництва й урок математики. Науково-педагогічна творчість учителя — 47.

Виховання і розвиток молодших школярів у навчанні математики. Диференційований та індивідуальний підхід до учнів — 65.

Організація, методи і засоби навчання математики — 77.

Навчання математики шестирічних учнів — 16.

Формування математичних понять — 18.

Нумерація. Усні та письмові обчислення — 32.

Задачі та їх розв'язування — 46.

Методика вивчення елементів алгебри і геометрії. Величини та їх вимірювання — 57.